

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

ДУЧЕНКО А. В., аспірантка кафедри педагогіки і професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,
E-mail: Duchenko25school@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1677-9675

Анотація. Нині світоглядною тенденцією України є активна інтеграція в освітнє співтовариство науковців, в контексті чого виникає потреба у забезпеченні кваліфікованих фахівців із високим рівнем англомовної професійної компетентності. Йдеться про підвищення рівня і якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України, здатних професійно вирішувати проблеми, які стоять перед державою, та спроможних захищати її інтереси. Метою статті є обґрунтування особливостей професійної педагогічної компетентності вчителя англійської мови. Виявлено, що розвиток англомовної компетентності є ключовою умовою в підготовці конкурентоспроможного спеціаліста. У сучасному суспільстві фахівці, які володіють англомовними навичками та здібностями, що є більш маневреним і успішним у сучасних умовах правовідносин. Такі педагоги ефективно здійснюють велику трудову діяльність, перебуваючи при цьому весь час досить соціально адаптований, та користуються великим попитом серед фахівців світової спільноти. Проте питання англомовної компетентності під час професійної підготовки вчителів англійської мови все ще не вивчено на достатньому рівні. Представлено модель ключових компонент педагогічної компетентності учителя англійської мови, яка обумовлена складом таких компонент як інформаційна, комунікативна, продуктивна, автономізаційна, моральна, психологічна, предметна, соціальна, математична компетентності та особисті якості вчителя. Проаналізовано якісну мовну підготовку здобувачів освіти щодо використання сучасних освітніх технологій (мультимедійних технологій, інформаційно-комунікаційних, інтернет-ресурсів в контексті формування аудитивної компетентності в студентів), що передбачають застосування телекомунікаційних та інформаційних технологій, зокрема, в роботі з освітніми комп'ютерними програмами з вивчення іноземних мов і використання інтернет-ресурсів.

Ключові слова: професійна педагогічна компетентність, вчитель англійської мови, компетенція, модель ключових компонент, особисті якості вчителя.

Актуальність (Introduction). Забезпечення інформаційних потреб державних органів щодо безпосередньої участі в реалізації програм інтегрування вищої школи України в європейський та світовий освітній простір зумовлене потребою у забезпеченні професійної педагогічної компетентності вчителя англійської мови. Саме для глибокого осмислення пріоритетів, компетентностей, принципів та напрямів реформування вітчизняної вищої

освіти, окреслення шляхів її інтеграції в європейський і світовий освітній простір викреслено потребу в гармонійно розвиненій особистості, для якої потреба в підвищенні загальноосвітнього і професійного рівня фундаментальних знань, асоціюється зі зміцненням своєї держави.

Докорінні зміни в системі освіти визначаються стратегією випереджувального інноваційного розвитку і відбуваються у контексті європейської інтеграції

з орієнтацією на фундаментальні загальнолюдські цінності. Сучасні науковці (Vizniuk I., Dolynnyi S., Polishchuk A., Кадемія М., Ніколаєва С.) в цьому напрямі здійснюють практичні заходи. Організовано широке впровадження в освітню галузь принципів Болонського процесу [1 – 4].

Мета (Purpose). Метою статті є обґрунтування особливостей професійної педагогічної компетентності вчителя англійської мови.

Результати (Results). *Професійна компетентність учителя* – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога та умова успішного впровадження нових державних стандартів освіти [1, 4].

Компетентність є похідною категорією компетентнісного підходу, яка описує інтегральну особистісну якість, сукупний навчальний результат інтегрованих знань, умінь та інших елементів, необхідний і достатній для здійснення стандартизованої кваліфікованої діяльності відповідного рівня [1, 2].

Компетенція є первинною статичною категорією компетентнісного підходу, яка описує вимоги до дискретного результату навчальної діяльності – одичної здатності людини виконувати певне соціально чи професійно значуще завдання – і задає зміст освіти [3, с. 157].

Компетенція (competentia) у перекладі з латини означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має певні знання та досвід. Компетентна в педагогічній сфері людина володіє відповідними здібностями та знаннями, що дозволяють їй ефективно комунікувати з учасниками освітнього процесу й здобувачами освіти. До основних професійних компетенцій відносимо такі [2, 4]:

– здатність працювати самостійно без керівництва;

– здатність на себе брати відповідальність за власною ініціативою;

– здатність виявляти ініціативу, не питаючи інших, чи це слід робити;

– готовність помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення;

– уміння аналізувати нові ситуації й застосовувати вже наявні знання для такого аналізу;

– здатність ладити з іншими;

– здатність засвоювати будь-які знання за власною ініціативою;

– уміння приймати рішення на основі здорових суджень.

Компетентність, у свою чергу, є надбанням самої особистості, визначає якісний рівень, засвоєння в наслідок навчання, знань, умінь навичок та здатності застосувати їх, на основі власного досвіду, в процесі здійснення певної діяльності. *Компетенція* пов'язана з певним видом діяльності, тоді як компетентність – з особистістю, з її внутрішніми якостями та здібностями [1, 3].

Педагогічна компетентність учителя – це єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності [1, с. 145].

Компетентний педагог – це такий фахівець, який володіє ґрунтовними знаннями з будь-якого предмета шкільного курсу навчання. Компетентний учитель організує педагогічну діяльність так аби вона була спрямована на отримання усвідомленого результату [2, 3].

Від того розуміємо *педагогічну компетентність* як сукупність знань, умінь, навичок, які потрібні для успішної реалізації функцій виховання, навчання та розвитку особистості дитини. Професійно компетентна людина та, яка [1, 2, 4]:

– успішно розв'язує завдання й виховання, готує для суспільства випускника з бажаними психологічними якостями;

– задоволена професією;

– досягає бажаних результатів у розвитку особистості учнів

– має й усвідомлює перспективу свого професійного розвитку;

- відкрита для постійного професійного навчання;
- збагачує досвід професії завдяки особистому творчому внеску;
- соціально активна в суспільстві;
- віддана педагогічній професії, прагне підтримувати навіть у складних умовах її честь і гідність, професійну етику;
- готова до якісної та кількісної оцінки своєї праці, уміє сама це робити.

Представимо модель ключових компонент педагогічної компетентності учителя англійської мови (рис 1.), яка обумовлена складом таких компонент як інформаційна, комунікативна, продуктивна, автономізаційна, моральна, психологічна, предметна, соціальна, математична компетентності та особисті якості вчителя. Компетентнісний ранг складових професійної компетентності вчителів англійської мови представлено згідно їх цифрового складу.

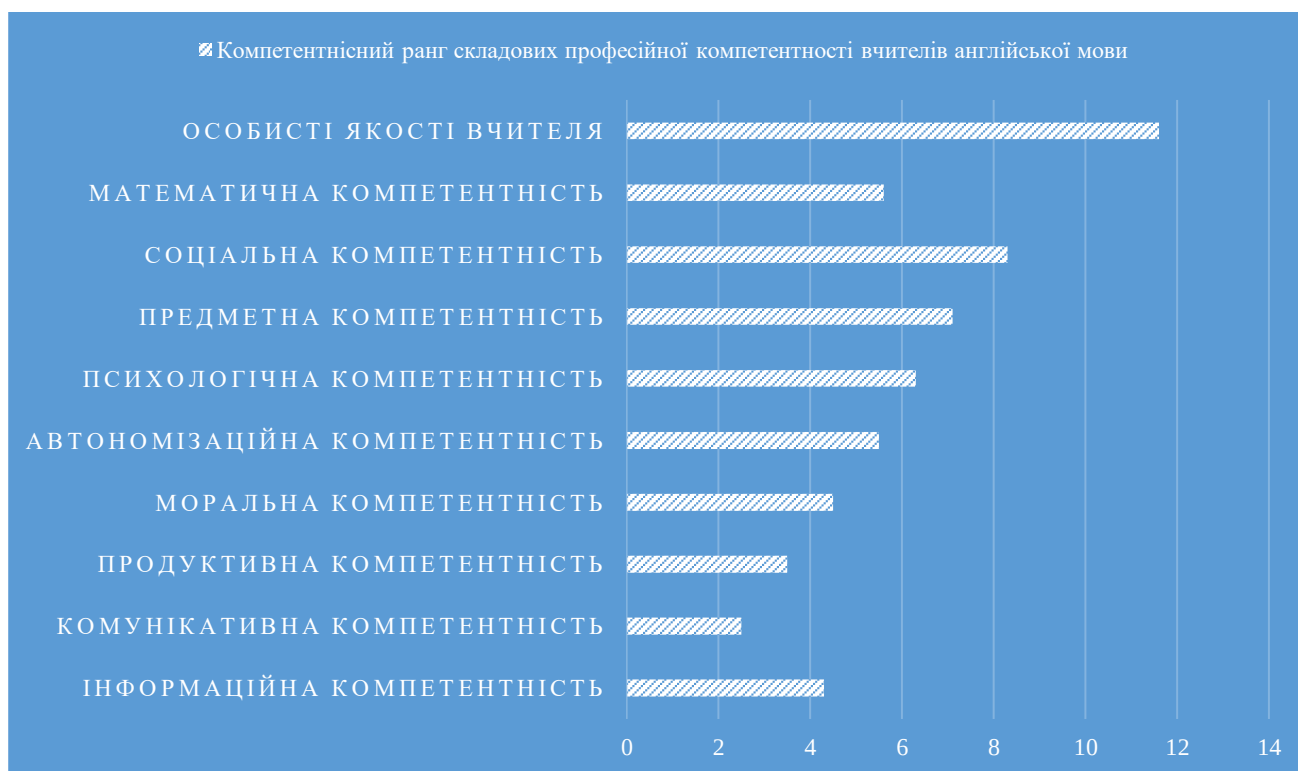

Рис. 1. Модель ключових компонент педагогічної компетентності учителя англійської мови

Розроблення нових освітніх стандартів інтегрування вищої школи України до європейського і світового простору зумовлено наявністю таких ключових компонент педагогічної компетентності учителя англійської мови (рис. 1).

1. *Інформаційна компетентність* передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння опрацювати різні види інформації. Серед них уміння й навички роботи з друкованими джерелами, уміння здобувати інформа-

цію з інших джерел, переробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу.

2. *Комунікативна компетентність* (мовленнєва, мовна та соціокультурна) – це вміння вступати в комунікацію (спілкування), бути зрозумілим. Спілкування без обмежень. Ці вміння допомагають зрозуміти інших (учнів, учителів, батьків та ін.). Мовленнєва компетенція (система внутрішньо засвоєних комунікантом знань щодо

функціонування іноземної мови, що виявляється у їх використанні в мовленнєвій діяльності) передбачає здатність сприймати й породжувати іншомовні тексти згідно з поставленим комунікативним завданням, яке включає ситуацію спілкування й комунікативний намір. Ця компетенція базується на забезпеченні аудіювання, говоріння, читання і письма;

3. *Продуктивна компетентність* – це вміння працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них. Більшість науковців серед ключових компетенцій учителя на перше місце ставить саме продуктивну компетентність.

4. *Автономізаційна компетентність* – це здатність до саморозвитку, креативності, самоосвіти, самовизначення, конкурентоспроможність. Адже вчитель перш за все вчиться сам, це вічний учень.

5. *Моральна компетентність* – це готовність, спроможність і потреба жити за традиційними моральними нормами.

6. *Психологічна компетентність* – це здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності.

7. *Предметна компетентність* – це сукупність умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому. До неї входять уміння вибирати правильний стиль і тон у спілкуванні, управляти їх увагу, темпом діяльності.

8. *Соціальна компетентність* – це вміння жити та працювати з оточуючими.

9. *Математична компетентність* – це вміння працювати з числом, числовою інформацією.

10. *Особисті якості вчителя* – доброзичливість, урівноваженість, чуйність, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність тощо.

Таким чином до основних показників педагогічної компетентності вчителя

відносимо такі: особистісні якості, особливо психологічні та перетворювальні; безперервне підвищення загальної та професійної культури; усвідомлення ролі педагога у вихованні громадянина та патріота; пошукова діяльність педагога; володіння методами педагогічного дослідження; результативність навчально-виховного процесу; конструювання власного педагогічного досвіду; активна педагогічна діяльність, спрямована на перетворення особистості учня й учителя.

Отож під *професійною компетентністю педагога* розуміють таку пошукову діяльність учителя, коли на основі бази знань, умінь і навичок, а також усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку особистості він забезпечує оптимальний варіант організації освітнього процесу в навчальному закладі з метою формування творчої особистості. Все це може забезпечувати лише вчитель з високим рівнем професійної компетентності, розвиненими творчими здібностями, високим рівнем інтелігентності та ерудованості, а також здібностей до безперервної освіти.

Необхідним компонентом професійної компетентності вчителя англійської мови є когнітивно-технологічний, до якого входять відповідні вміння, навички та знання. Сучасний вчитель має володіти широким спектром педагогічних технологій, у сфері вивчення мовленнєвого еквіваленту, серед яких є такі [2, 3, 4]:

–набуття міцних знань, умінь і навичок мови, яка вивчається;

–формування соціально-цінної поведінки;

–розвиток технологічного мислення;

–вміння виконувати самоосвітню діяльність у сфері іноземних мов;

–вивчення технологічної дисциплінованості в навчанні та загальнокорисній праці тощо.

Саме тому іншомовна комунікативна компетентність розглядається нами як узагальнююче поняття, змістовність якого розкрито через характеристику соціальної, лінгвістичної та комунікативної компетентностей, котрі водночас розглядаються як її структурні складові (компоненти).

В аспекті цього підходу було проведено на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, в період січня 2023 року, дослідно-експериментальну роботу, в якій взяли участь 73 аспіранти II року навчання в аспірантурі. Вік учасників експерименту 22 – 35 років. Всі учасники перед початком дослідження проінформовані про умови участі в дослідженні й дали згоду на участь.

Для якісної підготовки здобувачів освіти було використано в комплексі з надбанням теоретичних знань і практичних вмінь, ситуативність задач згідно відповідного плану дій, що поряд з основним повинен включати й альтернативні варіанти їх вирішення. Тобто студента варто навчити застосовувати теоретичні уміння до конкретних умов. Домінантними в цьому є інтерактивні форми методів навчання: аналіз ситуацій, ділові ігри, виконання ролей тощо.

Активне навчання високоефективне в підготовці філологів, вчителів англійської мови, ґрунтується на такому застосуванні: «Запам'ятовується 50% побаченого і почутого одночасно, серед чого 20% почутого та 30% побаченого й 90% - якщо бачити, чути та робити самому, що і забезпечує широке використання активних методів навчання». Одним із таких методів є *кейс-метод*. «Істотний момент, що робить систему кейсів... методом навчання великої сили, полягає у тому, що вона перетворює студента в активнішого учасника подій», – підтверджував У. Донхем, декан Гарвардської школи бізнесу 1919 – 1942 років [1, 4].

Кейс-метод (метод аналізу ситуації) націлений на використання отриманих теоретичних знань, оволодіння методологією, а головне – на накопичення досвіду, чого не дає жодний інший метод навчання. Кейс є переліком подій і обставин, доповненим знаннями про навколишнє середовище суб'єкта господарювання, фінансову звітність, звіти діяльності упродовж низки років тощо. Результати використання цього методу представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Вивчення рівня інтенсивності прояву лінгвістичної компетентності педагогів

Рівні	Інтенсивність прояву компетентності педагогів			
	До експерименту		Після експерименту	
	Кі-ть осіб	%	Кі-ть осіб	%
Високий рівень	5	6,85%	46	63,01%
Середній рівень	19	26,02%	7	2,33%
Низький рівень	33	45,2%	2	2,74%

Компетентнісним рівнем знань в педагогів, як видно з табл. 1, є відтворення у свідомості здобувачів освіти лексико-граматичних знань, які є результатами пізнання граматичної і лексичної систем мови та правил їх застосування. Знання форм, категорій, значень та смислових відношень граматичної структури та лексичної одиниці, а також вміння адекватно застосовувати лексико-граматичні явища під час вимови забезпечують успішність побудови доволі зв'язних і осмислених висловлювань, що є вирішенням комунікативного завдання.

В 33 (45,2 %) респондентів на початку дослідження видно досить низькі показники прояву компетентності педагогів щодо використання граматичної і лексичної систем мови та правил їх застосування в освітній процес здобувачів освіти, що свідчить про відсутність пролонгованості комунікативних компетенцій з оточуючими на розмовному рівні. Лише 5 (6,85 %) здобувачів мають високий рівень інтенсивності прояву лінгвістичної компетентності в роботі з вчителями англійської мови, що дає їм можливість швидше долати несприятливі емоціогенні ситуації під час комунікацій на заняттях педагогічної взаємодії. Відсутність компетентності обумовлена низкою сильних негативних емоцій, які незадовільно впливають на загальний психічний стан особистості. В таких випадках переважає середній рівень (19 особи (26,02 %)) інтенсивності прояву компетентності педагогів. Загалом домінує схильність у студентів переживати сильні емоції з-за відсутності компетентнісного підходу в вивченні англійської мови.

Застосування кейс-методу, впровадження мультимедійних технологій, інформаційно-комунікаційних, інтернет-ресурсів в контексті формування аудитивної компетентності в студентів засвідчує підвищення рівня інтенсивності прояву лінгвістичної компетентності

педагогів та їх іншомовної комунікативної компетентності про, що видно за показниками результатів у таблиці 1. Згідно чого проаналізовано якісну мовну підготовку здобувачів освіти щодо використання сучасних освітніх технологій, які передбачають застосування телекомунікаційних та інформаційних впроваджень, зокрема, в роботі з освітніми комп'ютерними програмами щодо вивчення іноземних мов і використання інтернет-ресурсів.

Висновки і перспективи (Discussion). Таким чином, *іншомовна комунікативна компетентність* – це комплекс знань, умінь і навичок, а також досвіду їх використання, що дає майбутньому вчителю з англійської мови змогу ефективно й продуктивно застосовувати іноземну мову для здійснення професійної діяльності. Ця компетентність становить інтегральну характеристику професійної компетентності, забезпечує її успішну реалізацію в різноманітних соціокультурних і педагогічних ситуаціях з урахуванням специфіки лінгвістичних, соціальних і морально-етичних норм та правил, а також вимог, що висувуються до досвідченого користувача іншомовного спілкування, та завдань, які покладаються на майбутнього вчителя іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Vizniuk I. M., Dolyunnyi S. S., Polishchuk A.S. Internal conflict in psychosomatic disorders in teachers. Modern science: innovations and prospects. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2022. С. 141-148.
2. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. № 37. 38, ст.2004.
3. Кадемія М., Візнюк І., Поліщук А., & Долинний С. Використання штучного інтелекту у вивченні іноземної мови здобувачами освіти. *Сучасні інформаційні технології та інно-*

ваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 2022. С. 153–163. Retrieved from <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-153-163>

4. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11–17.

References

1. Vizniuk I. M., Dolynnyi S. S., Polishchuk A. S. (2022). Internal conflict in psychosomatic disorders in teachers. Modern science: innovations and prospects. *Proceedings of the 6th International scientific and practical conference*. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. С. 141-148.

2. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (VVR). (2016). [Law of Ukraine "On Higher

Education". Information of the Verkhovna Rada (VVR).]. № 37. 38, st.2004.

5. Kademiiia M., Vizniuk I., Polishchuk A., & Dolynnyi S. (2022). Vykorystannia shtuchnoho intelektu u vyvchenni inozemnoi movy zdobuvachamy osvity [The use of artificial intelligence in the study of a foreign language by students of education]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemi*, 153–163. Retrieved from <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-153-163>

3. Nikolaieva S. Yu. (2010). Tsili navchannia inozemnykh mov v aspekti kompetentnysnoho pidkhodu [Objectives of learning foreign languages in the aspect of competence approach

4. *Inozemni movy*. 2. 11–17.

FEATURES OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL COMPETENCE ENGLISH TEACHER

Duchenko A. V.

Abstract. Today, the worldview trend in Ukraine is the active integration of scientists into the educational community, in the context of which there is a need to provide qualified specialists with a high level of English-language professional competence. The point is to improve the level and quality of training of specialists in higher education institutions of Ukraine who are able to professionally solve the problems facing the State and are able to protect its interests. The purpose of the article is to substantiate the features of the professional pedagogical competence of an English teacher. It has been found that the development of English language competence is a key condition for the training of a competitive specialist. In today's society, specialists with English language skills and abilities are more maneuverable and successful in the current legal environment. Such teachers effectively carry out extensive work activities, while being socially adapted at all times, and are in great demand among specialists in the international community. However, the issue of English language competence in the professional training of English teachers is still not sufficiently studied. The article presents a model of the key components of the English teacher's pedagogical competence, which is determined by the composition of such components as information, communicative, productive, autonomization, moral, psychological, subject matter, social, mathematical competence and personal qualities of the teacher. The article analyzes the qualitative language training of students on the use of modern educational technologies (multimedia technologies, information and communication, Internet resources in the context of forming students' audience competence), which involve the use of telecommunication and information technologies, in

particular, in working with educational computer programs for learning foreign languages and using Internet resources.

Key words: *professional pedagogical competence, English teacher, competence, model of key components, personal qualities of a teacher.*